

NOTISER

¶ *Mer om nobelpriset i ekonomi*

Ingvar Johansson skriver en notis i Filosofisk tidskrift nr 1 1993 om nobelpriset i ekonomi i allmänhet och 1992 års pristagare, ekonomi- och sociologiprofessorn Gary Becker, i synnerhet. Johansson menar att en generalisering av Beckers teorier – speciellt en självreferent analys – leder till absurda slutsatser: "Om Becker har rätt har han skrivit sina böcker enbart för pengarna och statusens skull, och han får nobelpriset enbart därför att de som delar ut priset tror att detta ger dem status och andra förmåner". Detta är trams.

En av Beckers främsta poänger är just att den ekonomiska analysapparaten är applicerbar på andra sammanhang än traditionellt ekonomiska därför att man kan integrera t ex altruism i denna analysapparat. I traditionella marknadssituationer verkar rent egenintresse vara det mest rationella – de som inte agerar utifrån egenintresse når sämre resultat än de annars skulle gjort och det totala värdet av verksamheten blir lägre än vad som annars skulle vara fallet. I andra sammanhang behöver inte detta gälla.

Ett exempel är Beckers analys av familjen *A Treatise on the Fami-*

ly (som Johansson själv implicit hänvisar till), där slutsatsen är att altruism och kärlek är starkare än egoism (se t ex sid 198).

Johansson misstolkar Beckers teorier genom att förutsätta att Beckers och ledamöternas i Nobelkommittén målfunktioner *endast* kan innehålla element som *direkt* gynnar dem själva då vare sig Becker eller kommittéledamöterna agerar på en traditionell ekonomisk marknad. Vilket belägg har Johansson för att en självreferent analys av Becker måste utmynna i att han maximerar enbart pengar och status och inte t ex en preferens för sanning? Vilket belägg har Johansson för att Nobelkommitténs ledamöter enbart maximerar "status och andra förmåner"? Just det faktum att vare sig Becker eller Nobelkommittén verkar på en traditionell marknad talar snarare för att andra preferenser än enbart direkt egoistiska kan spela en avgörande roll. Som Becker själv uttrycker det: "The pervasiveness of selfish behavior has been greatly exaggerated by the identification of economic activity with market transactions" (*A Treatise on the Family*, Harvard University Press 1981).

Becker menar inte att människan

alltid agerar egoistiskt i den meningen att egoism driver henne. "Since an altruist maximizes his own utility [...], he might be called selfish, not altruistic, in term of utility. Perhaps – but note that [the altruist] *h* also raises [the beneficiary] *w*'s utility through his transfers to *w*. I am giving a definition of altruism that is relevant to behavior [...] rather than giving a philosophical discussion of what "really" motivates people." (A Treatise on the Family, Harvard

University Press 1981). Vad Becker säger (och har ett gott empiriskt stöd för) är att människan har stabila preferenser som hon söker tillfredsställa med hjälp av avvägningar mellan pekuniära och icke-pekuniära kostnader och intäkter.

Att både Becker och Kommittén, liksom antagligen Moder Theresa, handlar kalkylerat rationellt för att tillfredsställa sina preferenser torde väl inte föringa deras insats, eller...?

Johan Hakelius

¶ *Egoism, altruistisk egoism och självpreferens*

Trams, säger Johan Hakelius om mina påpekanden om självreferentiella problem för Gary Beckers teorier. Tillåten brist på nyansering, säger jag själv. Det är skillnad på notiser och diskussionsinlägg, men nu skall jag ta hänsyn till den komplikation som jag tidigare utelämnade och som Hakelius tagit fasta på.

Nya teorier innehåller ofta gamla begrepp men med modifierat innehåll. Och Becker är ett gott exempel. Traditionellt betyder 'altruistisk' ungefär detsamma som 'osjälvisk', dvs en altruistisk person är en person som kan göra något för andra utan att själv tjäna på det, ja t o m förlora på det. Paradexemplet är förstas personer som är beredda att offra livet för andra. Altruism är fattat på det här sättet exempel på det Max Weber kallade *värderationalitet*. Ett värde bestämmer en

persons handlingar oberoende av handlingarnas konsekvenser. Beckers begrepp om altruism är och måste vara annorlunda eftersom hans poäng är att han har ett ekonomiskt angreppssätt, och i detta angreppssätt bedöms alla handlingar efter deras konsekvenser för den egna nyttan. Det är i Max Webers terminologi enbart fråga om *ändamålsrationalitet*.

Det specifika i Beckers altruismbegrepp märks tydligt på flera ställen. Han skriver t ex att "Altruistic" means that *h*'s utility function depends positively on the well-being of *w*' (A Treatise on the Family s 173), vilket innebär att "altruisten", *h*, alltid får ökad nytta om han ökar *w*'s (den hjälptes) nytta och allt annat är lika. En altruist i traditionell mening skulle däremot kunna ha en nyttofunktion som var *negativt* beroende av en annan människas nytta. Becker undersöker inte altruism utan en speciell form av egoism. Han

undersöker beteendet hos människor som hjälper andra därför att de själva på något sätt har nytta av det. Jag tycker Becker borde ha skapat ett nytt begrepp för det han undersöker, t ex *altruistisk egoism*.

Den fråga som Hakelius replik egentligen reser är därför huruvida det problem med självreferensen som vidlåter en direkt egoism inte drabbar en altruistisk egoism. Men detta diskuterar inte Hakelius. Han kan inte heller göra det eftersom han inte sett skillnaden mellan värderationell altruism och altruistisk egoism. Men vi kan göra det. Låt oss se om det uppstår några problem med självreferens för Nobelpriskommittén om vi antar att den betar sig som en altruistisk egoist. Vi antar att för mänsklighetens skull vill Nobelpriskommittén ge priset i ekonomi till sådana forskare som upptäckt viktiga ekonomiska sanningar, men bara under förutsättning att kommittémedlem-

marna själva har nytta av detta. Deras nyttofunktioner får ju inte vara *negativt* beroende av prisutdelningen. Detta innebär att en nödvändig förutsättning för att någon skall få Nobelpriset är att kommittémedlemmarna har nytta av det. Gör vi dessutom det rimliga antagandet att det finns en hel grupp av ekonomer som kommittémedlemmarna anser har gjort viktiga upptäckter, så följer också att *inom denna grupp* så väljer kommittén ut den ekonom som de har mest nytta av att välja ut. Detta innebär ju att om Beckers teorier är riktiga så fick han Nobelpriset 1992 därför att det var det val som då var till mest fördel för Nobelpriskommittén. Det skapar ett självreferentiellt problem för kommittén, eftersom ett sådant motiv svårligen låter sig inkorporeras i kommitténs officiella motivering. Altruistisk egoism är också egoism.

Ingvar Johansson

¶ Bengt Molander har publicerat *Kunskap i handling*, Daidalos 1993. Anders Jeffner har publicerat *Six Cartesian Meditations*, Kok Pharos Publishing House 1993. Torbjörn Tännsjö's bok *Värdeetik* har kommit ut i ny utökad upplaga, Thales 1993. Margareta Hallberg har utgivit *Kunskap och kön En studie av feministisk kunskapsteori*, Daidalos 1992.

¶ Joachim Siöcrona, som till vardags är bibliotekarie vid Skogs- och Lantbruksakademien, har startat en monografiserie kallad "Skrifter om Spinozas filosofi", som han ger ut på eget förlag, kallat Hilaritas. Två volymer har hittills utkommit, nämligen *Spinoza, Zenbuddhism och ekosofi* av Joachim Siöcrona (nr 1, 1993), och *Tolv brev av Spinoza 1661-1676* valda, översatta och utgivna av Joachim Siöcrona (nr 2, 1993). Förlaget Hilaritas har postadress Norrbergsvägen 1, 752 40 Uppsala.

¶ "Etikens funktion i ett civiliserat samhälle är att få oss alla lite mer änglalika och därmed sänka de totala transaktionskostnaderna". Detta meddelas i skriften *Marknad och moral*, som nyligen utgivits av SAF. (Källa: DN 1/7) Vi behöver alltså mer etik, om inte annat så av rent ekonomiska skäl. Kanske kan en rejäl dos etik rentav lösa vår ekonomiska kris. Den bör eventuellt då kombineras med en dos metaetik av lämplig sort. Det framgår av följande uttalande av Ingvar Svensson, riksdagsman och ledamot av kds partisyrelse: "När kyrkans ställning försvagades var det lätt att överta en annan enhetsstatsfilosofi, nämligen den värdenihilism som bär Axel Hägerströms märken; en frigörelse från objektiva värden. Den

na frigörelse blev snabbt den officiella statsreligionen. Det är dess frukter vi nu får skörda i form av rättssamhällets sönderfall" (DN 19/7). Hägerström är alltså roten till det onda! Man kan undra om Ingela Lind insåg det när hon i våras recenserade en utställning om Det onde. Hon skriver: "Men det onda finns också inom människan. Den franska filosofen Jean-François Lyotard formulerar sig exakt: 'Det onda är att det onda gömmer sig i det goda'" (DN 24/3). Precis! Lind avrundar sin recension med följande fråga: "Eller är dagens ondska det faktum att vi förlorat alla bärande bilder för det goda?" Ja, vart har dessa bilder tagit vägen? Kan det vara så att *de* i sin tur gömmer sig i det onda?

¶ När man går till ett välsorterat universitetsbibliotek och bläddrar igenom nytukomna nummer av filosofiska tidskrifter, så blir man närmast förtvivlad över hur mycket det skrivs. Det finns hundratals internationella tidskrifter med filosofiskt innehåll, och även om alla inte är lika outhärliga, så innehåller de mycket som är läsvärt. Lyckligtvis finns det också mycket som inte är läsvärt. Hursomhelst, när det publiceras så mycket, så måste man höja kraven på koncentration, elegans och läsvänlighet i det som skrivs. Detta krav beaktas inte tillräckligt. Men det finns undantag. I en recension av första upplagan av W V Quines *Pursuit of Truth* (publicerad i *Philo-*

sophy and Phenomenological Research, december 1992) skriver sålunda Barry Stroud apropå Quines alltmer komprimerade och eleganta stil: "What is finally so striking in this book, as in so much of Quine's other writing, is the sheer pleasure, the sense of satisfaction it is so easy to see he has derived from placing just these words in just this order. The simplifying, the compressing, the polishing continue. His next book will probably be shorter still, and cover even more ground. One gets the sense that he aspires beyond the book, the essay, or the paragraph to a single sentence which would brilliantly sum up his whole picture of the universe".

¶ Ann-Mari Henschen-Dahlquist har utgivit *En Ingemar Hedenius bibliografi*, Thales 1993. Hedenius var en flitig skribent. Bibliografen, som är kommenterad, är på 196 sidor, varav enbart titelregistret omfattar tretton sidor.

¶ Bertil Mårtensson har utgivit *Logik. En introduktion* på förlaget Studentlitteratur, 1993. På Thales har utgivits *Effektivitet i ekonomisk analys* av Roland Granqvist, *Vårdetik* (andra utökade upplagan) av Torbjörn Tännsjö och *Filosofiantologin. Från Herakleitos till Foucault* under redaktion av Jan Willner.

¶ Stryk allt om filosofer, sa förläggaren. Sådant säljer inte.
(amiral Jim Stockdale till Sven Öste – DN 25/7 – 93).

¶ När man läser de sokratiska dialogerna, så har man känslan: vilket fruktansvärt slöseri med tid! Vad ska dessa argument tjäna till, som ingenting bevisar och ingenting klarlägger? *Ludwig Wittgenstein*

¶ På Thales förlag har nyligen utgivits en svensk översättning av den utmärkta läroboken *Argumentationsteori, språk och vetenskapsfilosofi* av Dagfinn Føllesdal, Lars Walløe och Jon Elster.

¶ Världen är orättvis. Bland annat har en undersökning visat att kvinnor är lyckligare än män. Detta meddelas i en notis i tidningen Expressen, den 5 april 1986. Mycket av det som står i dagspressen glömmar man ju rätt snart, men denna notis har en sorts pregnans som får den att fastna i minnet. Undersökningen tog för övrigt även fasta på andra variabler än kön, t ex ålder, civilstånd, politisk och geografisk hemvist, osv. Sålunda fann man att den statistiskt sätt lyckligaste invånaren i Storbritannien var en ”kvinna mellan 24 och 34 med barn, gift med en kontorist, röstande på Tories och boende i York”. Detta bör intressera varje hedonist.

¶ Gunnar Karlsson, som är docent i psykologi i Stockholm, har utgivit en bok med titeln *Psychological Qualitative Research from a Phenomenological Perspective*, Almqvist & Wiksell International, 1993.

¶ På bokförlaget Nya Doxa har bl a utkommit *Utsikten från ingenstans* av Thomas Nagel, och *Miljöfilosofi* av Per Ariansen, bägge år 1993. Nagels bok, som har nummer 2 i serien *Samtida filosofer*, är ju nästan en modern klassiker (från 1986), som väl förtjänar att bli läst av en svensk läsekrets. Per Ariansens bok har översatts från det norska originalet som utkom 1992.

¶ I serien *Samtida filosofer på Nya Doxa* har för övrigt även nummer 3 just utkommit, nämligen *Strävan efter sanning* av W V Quine. Översättningen är gjord av Fredrik Stjernberg och fackgranskad av Peter Pagin. Den utgår från den andra reviderade upplagan av Quines original, som kom 1992.

Quine kommer för övrigt till Stockholm i november för att mot- taga 1993 års Rolf Schock-pris i logik och filosofi. Priset, som för närvarande uppgår till 400.000 kronor, utdelas den 11 november på Konstakademien i Stockholm. Samtidigt utdelas tre andra Rolf Schock-pris, ett i matematik, ett i de visuella konsterna och ett i de musikaliska konsterna. Samtliga priser har nyligen instiftats i enlighet med Rolf Schocks testamente.

Schock, som dog genom en olycka 1986, kom till Sverige från USA år 1960. Han tog en filosofie licentiatexamen i Stockholm år 1964, och disputerade 1968 vid Uppsala universitet, där han året därpå antogs som oavlönad docent.

I samband med att Quine besöker Stockholm håller han också en föreläsning med titeln "Assuming Objects" den 10 november kl 11 på Vetenskapsakademien. På eftermiddagen samma dag håller två internationellt framstående experter på Quines filosofi varsitt föredrag på Stockholms universitet: Donald Davidson (från University of California, Berkeley) om "Quine's Theories of Truth", och Burton Dreben (från Harvard University) om "The Ideology of Quine's Ontology".

¶ I Michael Rantas artikel om "Derrida och tolkningsrationalitet" i FT 3/93 insmög sig tyvärr några mycket allvarliga tryckfel. På sid 5, sista satsen, skall ordet "språkberoende" ersättas av "språkoberoende". På sid 9, i Derrida-citatet, fjärde raden, skall "différencens" ersättas av "différencens". På sid 18, andra stycket, sjätte raden, skall "kunskapsrealistisk" ersättas av "kunskapsrelativistisk". Vi beklagar!

Medarbetare i detta nummer av *Filosofisk tidskrift*: *Folke Tersman* vikarie- rar som universitetslektor i praktisk filosofi i Stockholm, *Jan Berg* är professor i vetenskapsteori i München, *Björn Petterson* är doktorand i teoretisk filosofi i Lund, *Hans Rosing* är lektor vid Åbo akademi, *Per Sundström* är forskare vid teologiska fakulteten i Uppsala och *Torbjörn Tännsjö* innehar en forskartjänst i politisk filosofi vid HSRF.